

Køge Kirkes kirkeskibe

**Samlet og udfærdiget
af Susanne Fabritius de Tengnagel
2022**

Kirkeskibets tradition og symbolik

I de danske kirker dukkede kirkeskibe først op efter Reformationen, og det er især i 1800- og 1900-tallet, det eksploderede med kirkeskibe og ikke mindst i kirker, der traditionelt er bygget i tilknytning til havet.

Kirkeskibet kan have tilknytning til det sted, det er ophængt, eller det kan være en gave fra en sømand, som fx overlevede et skibsforslis, eller han har måske selv bygget det.

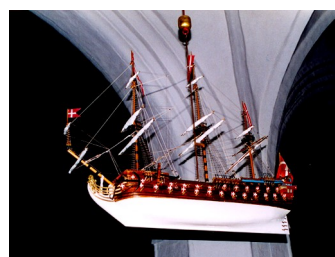
En af de fortællinger i Det Nye Testamente, som giver mening i kirkeskibets symbolik er "Stormen med Søen" i Matthæusevangeliet kap. 8 vers 23-27: *Jesus gik ombord på en båd og hans disciple fulgte ham. Da blev det et voldsomt uvejr på søen, så båden skjultes af bølgerne. Men han sov. Og de kom hen og vækkede ham og sagde: "Herre, frels os, vi går under!" Men han sagde til dem: "Hvorfor er I bange, I lidettroende?" Så rejste han sig og truede ad storm og sø, og det blev helt blikstille. Men folk undrede sig og sagde: "Hvem er han, siden både storm og sø adlyder ham?"*

For den kristne menighed, som har fokus på Guds rige, er Kristus den, der kan bringe os sikker i havn. Og i de traditionelle kirker som Køge Kirke, der er i form af en basilika, kaldes menighedens plads i kirken for **SKIBET**.

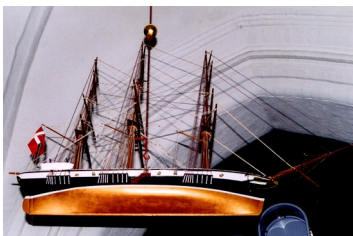
Kirkeskibene i Køge Kirke

1.

2.

3.

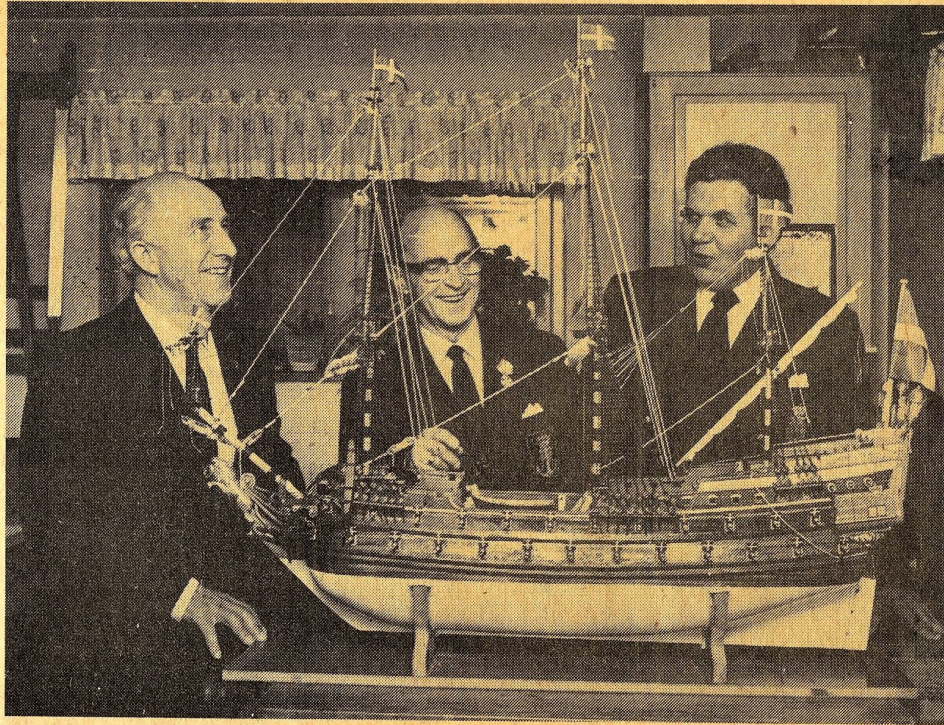
4.

1. Niels Juels linjeskib CHRISTIANUS QUINTUS 1677 / ophængt 1977
2. Ivar Huitfeldts linjeskib DANNEBROGE 1710 / ophængt 1985
3. Møllers ORLOGSKORVET uden navn ophængt 1879
4. Barken Else af Fanø ophængt o.1898?

LINJESKIBET CHRISTIANUS QUINTUS

28. MAJ 1977

DAGBLADET ☆

»Christianus Quintus« med breidsiden til og bagved ses de lykkelige »bygmestre« fra venstre E. Franch, Karl Jensen »Kagu« (marineforeningens formand) og Preben Lundgren. Der mangler endnu en smule finish, før de to års arbejde kan erklæres for definitivt afsluttet.

1500 arbejdstimer om Niels Juels flagskib

»Christianus Quintus« som Køge marineforenings gave til Køge kirke på 300 årsdagen for slaget i Køge Bugt

Niels Juels admiralskib under slaget i Køge Bugt 1677, Christianus Quintus, blev bygget i Neustadt af Klavs Reimer i 1665. Skibets skrog blev brugt til fundament for Trekonerbatteriet i Københavns Havn.

Kirkeskibet er bygget af grosserer Preben Lundgren og maskinmester Erik Franch og skænket af Køge Marineforening 1977 i anledning af 300-året for slaget.

Kirkeskibet hænger i nordre sideskib nær orglet

Kirkeskibet CHRISTIANUS QUINTUS

Denne model af linieskibet CHRISTIANUS QUINTUS er skænket af Marineforeningens Køge afdeling til ophængning i Køge kirke den 1 - 7 - 1977, i anledning af 300 års dagen for »Slaget i Køge Bugt».

Modellen forestiller Niels Juels »Flagskib» CHRISTIANUS QUINTUS, der havde tre dæk og førte 92 kanoner af forskellige kalibre, fra 24 pundige på underste batteridæk til 1,5 pundige falkonetter på bak og hytte.

Skibsskroget er udført i størrelsesforholdet 1:50 efter en tegning udlånt af Rigsarkivet. Rigningen er lavet efter en tegning visende standardrigning på linieskibe i den periode.

Udsmykningen af agterspejlet er lavet efter samtidige afbildninger og beskrivelser.

Den synlige opbygning af hoveddæk, bak og hytten er udført som linieskibene i den periode.

Det vil ikke være rigtigt, at kalde modellen en tro kopi af CHRISTIANUS QUINTUS, men den er så nøjagtig, som det har været muligt at lave den efter de tegninger og beskrivelser der eksisterer.

Modellen er udført i et perfekt samarbejde mellem tre medlemmer af Marineforeningens Køge afdeling, nemlig C.K. Jensen»Kagu», Preben Lundgren og E. Franch, der ligeledes har indsamlet det historiske materiale, der har været nødvendig ved modellens fremstilling.

Marineforeningen påtager sig, i samråd med kirkens menighedsråd, at vedligeholde modellen af CHRISTIANUS QUINTUS, idet man hvert tiende år - første gang 1987 - nedtager modellen, og foretager rensning og eventuelle reparationer på den, inden den igen anbringes på sin plads i kirken.

Dette dokument er rullet sammen og lagt i blykapsel og loddet til, hvorefter det er anbragt i bunden af kirkeskibet.

LINJESKIBET DANNEBROGE

Kirkeskibet hænger i kirkens søndre sideskib nær orglet

Ivar Huitfeldts linjeskib Dannebrog sprang i luften under slaget mod den svenske flåde i Køge Bugt 1710. På fattigkirkegården (Klosterkirkegården) i Vestergade, Køge, blev 49 af de i alt 600 omkomne besætningsmedlemmer begravet. Ved Herfølge Kirke blev 6 mand af besætningen begravet, drevet i land ved Hundige sammen med Ivar Huitfeldt. Hans kiste blev sat ind i Holmens Kirke for derefter at blive ført til Hurum Kirke ved Huitfeldts gård Tronstad ved Oslofjorden.

Tekstkilde fra

<https://koegearkiverne.dk/9613>:

Køge By har i mange år mindet søheltene Iver Huitfeldt og Niels Juel med obelisk på Havnen i Køge. Med denne mindeplade fra 2010 på Klosterkirkegården har også andre søfolk fra Dannebrog nu fået opsat et minde.

Mindetavlen af granit sidder på den indvendige side af kirkegårdsmuren i Vestergade over en lille forplads med chaussesten og mønsteret af et anker.

Mindepladen er opsat på initiativ af Køge Marineforening.

Tavlen er skænket kvit og frit af Torben Enøe Rasmussen, indehaver af firmaet TR Granit. Ophængning har murermester Jørn Rasmussen stået for.

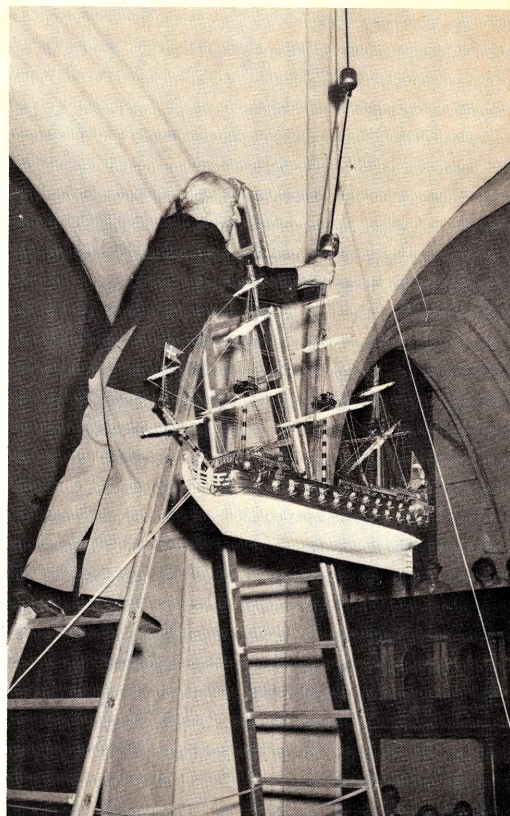
Mindepladen blev afsløret af Borgmester Marie Stærke søndag den 3.10.2010.

På granittavlen står der: "Til minde om de 600 søfolk, der omkom sammen med kommandør Iver Huitfeldt, da linjeskibet "Dannebrog" under kamp med den svenske flåde sprang i luften i Køge Bugt den 4. oktober 1710. 49 af de omkomne ligger begravet her på Klosterkirkegården".

Franchs mesterværk ophængt som kirkeskib i Køge

Billeder fra den højtidelige ophængning af modellen af »Dannebrog« i Køge kirke. På øverste billede bærer besætningsmedlemmer fra »Huitfeldt« modellen ind i kirken, og nederst til venstre bliver modellen hejst op i kirkeskibet, og til højre frigør formand og bygmester Erik Franch modellen af krogen, så den nu kan hænge til fri beskuelse for kirkegængerne.

Den 5. september 2013 fik Køge Marineforening i Køge Kirke sat 2 bronzeplader på piller ved hver af de to respektive kirkeskibe, Christianus Quintus og Dannebrog. Foto af Kaare Kyst.

MØLLERS ORLOGSKORVET UDEN NAVN

Kirkeskibet hænger i kirkens søndre sideskib nær alteret.

Samme år som tobaksfabrikant Christian Emil Møller skænkede den forarbejdede orlogskorvet, som blev hængt op i Køge Kirke 31. maj 1879, blev han gift. Tidligere havde han været ansat som tobakspinder på fabrikant Clemmensens tobaksfabrik i Brogade 3, Køge. I 1878 som 25-årig købte han fabrikken. Møller var af stor skibsbygger-slægt i Troense; hans far var skibsbygmester Christen Rasmussen Møller, og hans farfar var skibsbygger Rasmus Nielsen Møller, og han blev selv en velhavende succesfuld tobaksfabrikant i Køge. Mere om ham kan læses i *Historien bag navnet* <https://koegearkiverne.dk/1272> Om der var en anledning til at skænke kirkeskibet, og var det en kopi af en orlogskorvet, han kendte, vides ikke.

Iflg. Kirkebøgerne i Rigsarkivet:

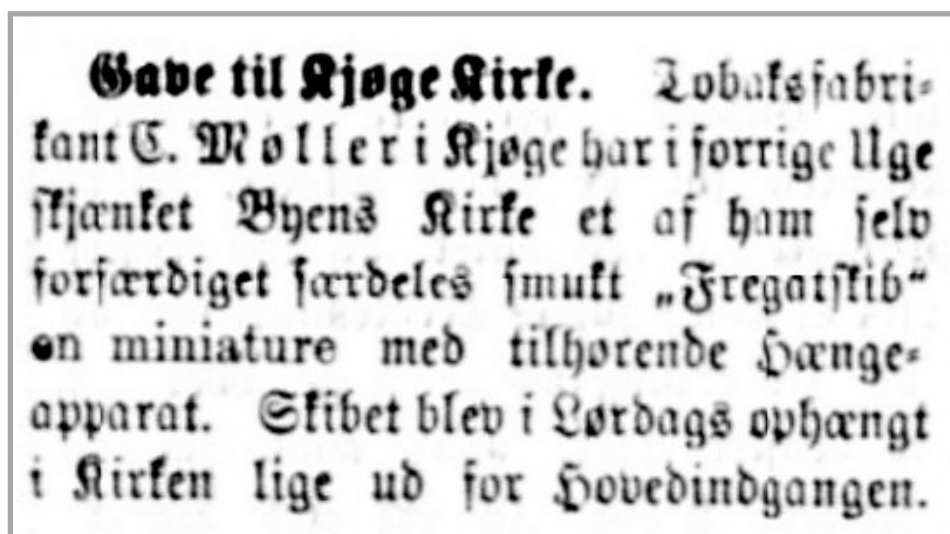
Christian Emil Møller blev født 17. juni 1853 i Troense, Bregninge Sogn (Tåsinge), og hans forældre var skibsbygmester Christen Rasmussen Møller og Mette Marie Storm.

Han døde 12. december 1914 på Martinsvej 8, Skt. Markus Sogn, Frederiksberg. Ligbrænding i København, og urnenedsættelse 4. december 1918 på Køge, Assistens kirkegård. På Martinsvej 8 havde professor Jens Schou (1854-1935) privat lægeklinik også for kong Christian IX.¹⁾

Gift 2. januar 1879 i Holme Olstrup Kirke med Henriette Frederikke Dorothea Heuckendorff, som blev født 26. august 1855 i Næstved, og hendes forældre var Johan Justus Heuckendorff og Jensine Poulina Adolphine Neergaard.

Hun døde 4. juli 1918 i Borgerdiget 23, Roskilde. Ligbrænding i København 12. juli 1918, og urnenedsættelse 4. december 1918 på Køge, Assistens Kirkegård.

Møllers kirkeskibsgave blev omtalt i Østsjællands Folkeblad, Dagblad for Storehedinge-, Faxe, og Køge-Kredsen fredag 6. juni 1879 om ophængning af skibet lørdag 31. maj:

Gave til Kjøge Kirke. Tobaksfabrikant C. Møller i Kjøge har i forrige Uge skjænket Byens Kirke et af ham selv forfærdiget særdeles smukt „Fregatskib“ en miniature med tilhørende Hængeapparat. Skibet blev i Lørdags ophængt i Kirken lige ud for Hovedindgangen.

Gave til Kjøge Kirke. Tobaksfabrikant C. Møller i Kjøge har i forrige Uge skjænket Byens Kirke et af ham selv forfærdiget særdeles smukt "Fregatskib" en miniature med tilhørende Hængeapparat. Skibet blev i Lørdags ophængt i Kirken lige ud for Hovedindgangen.

1) <https://soernesprivathospital.dk/om-os/historien-om-martinsvej/>

Kirkeskib i Køge kirke

Denne model af en orlogskorvet er i størrelsesforholdet 1:35, den er forarbejdet af tobaksfabrikant Chr. Møller og skænket til ophængning i Køge kirke i året 1879. Modellen er ophængt i det søndre skib nærmest koret.

Den oprindelige korvet stammer fra den første halvdel af 1800 tallet, den har målt ca. 100 alen (knop 30 m) fra stævn til stævn. Bestykningen har bestået af 10 - 12 stk. 18 pundige metalkanoner.

Modellen har været nedtaget for at blive restaureret i året 1978. Modellen var meget snævset og rigningen havde taget skade. Detaljer, der var forarbejdet af jerntråd, var rustne.

Rigningen var korrekt efter en tegning visende en standardrigning fra den periode (efter 1725). Dog manglede jomfruer i den stående rig ved røstjernene, samt vævlinger på stagene.

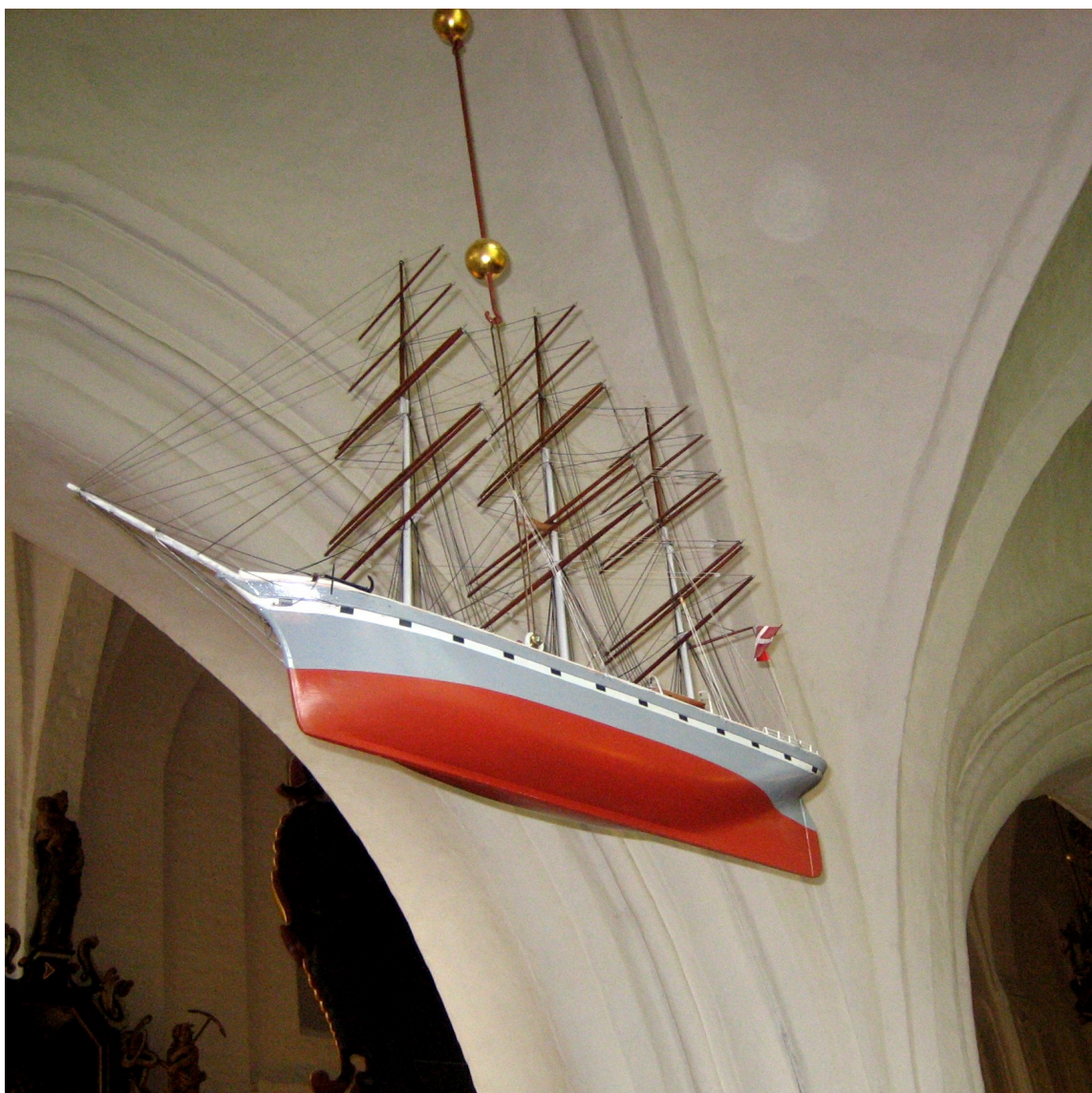
Rigningen er fornyet med den oprindelige som forbillede. De detaljer, der var forarbejdet af jerntråd, blev udskiftet med lignende af kobbenråd. Defekte detaljer forarbejdet af træ blev restaureret eller fornyet med de oprindelige som model. Skroget blev malet i de oprindelige farver sort og hvid samt bronze i bunden. Denne farve er vel i sin tid blevet valgt for at illustrere, at skibet har været kobberforhudet.

E. Franch

Køge, den 5. maj 1978

Dokumentets oplysninger er givet af daværende formand for Køge Marineforening, Erik Franch. info@thuroarkiv.dk

Barken ELSE af Fanø

Kirkeskibet hænger i kirkens nordre sideskib nær alteret.

Kirkeskibet ELSE er skænket af styrmand Anders Martin Erichsen og ophængt i Køge Kirke i 1890'erne. Tekstkilde: HISTORIEN OM JERNBARKEN 'ELSE' AF FANØ OG MIN OLDEFAR LAURIDS FREDERIKSEN JESSEN fortalt af Lisbet Pals Svendsen, Allerød 2012:

ELSE forliste to gange, mens hun var ejet af skibsrederne fra Fanø. Første gang forliste hun i 1893 på vej retur fra Guayaquil til Hamborg. Hun lagde op i Cuxhaven ved Elbens udmundning i januar 1893 og blev påsejlet fra agter af den italienske bark Nuova Rosa som var blevet sat i drift ved et andet skibs ankomst. Kollisionen medførte betragtelig skade på ELSEs skanser, men hun blev bugseret mod Hamborg den 31. januar.

Grundet den tykke is på Elben sprang tossen, og ELSE drev på grund ved isens kraft, men sprang dog ikke læk. Slæbebåden fastgjorde en trosse på ELSE, men hun ankom først til Hamborg den 2. februar efter mere end 41 timers bugsering.

ELSE forliste for anden gang den 17. januar 1894 i Nordatlanten på positionen 46° 54' N, 16° 30' W, hvor hun blev forladt og sank. Der blev afholdt to søforhør hhv. den 30. januar 1894 i Hamborg, Germany og den 20. marts 1894 i Nordby på Fanø. ELSE var her afsejlet fra Guayaquil den 15. november 1893 med en last på 750 tons taguanødder fra Guayaquil.

Kirkeskibet barken Else

Iflg. Svendborg Byhistoriske arkiv: *Han kom til søs i 1887. Efter afsluttet styrmandseksamen 1. del i 1893 fik han hyre på jernbarken Warrel bygget i Belfast 1862. Skibet blev i 1890 omdøbt til "Else", da det kom under dansk flag. I 1894 forliste skibet under dramatiske forhold under en orkan ved Cape Horn, men hele besætningen blev reddet i land. Han bekostede efterfølgende en kopi af "Else" som kirkeskib i Køge, Sct. Nikolai Kirke. arkiv.dk | Erichsen, Anders Martin, skibsfører.*

Køge Kirkes Nordre sideskib med kirkeskibet Barken Else af Fanø.

Iflg. Kirkebøgerne i Rigsarkivet:

Anders Martin Eriksen blev født 26. juni 1872 på Thurø, Thurø Sogn, Svendborg Amt, søn af skibsfører Erik Jørgen Eriksen og Ane Marie Kristine Larsen, død som skipper på Nykøbing Mors Sygehus 23. oktober 1947, jordpåkastelsen 30. oktober 1947 på Svendborg Krematorium, Ligbrænding.

Gift 30. december 1898 med Ellen Hansine Poulsen i Køge Kirke; hun blev født 8. maj 1877 i Køge Sogn, datter af skomagerformand Frederik Poulsen og Ane Marie Hansen, død 17. november 1946 på Svendborg Amt Sygehus, Sct. Nicolai Sogn. Ligbrænding 22. november 1946 på Svendborg Krematorium. - Urnen blev nedsat på Thurø Kirkegård 25. november 1946. Sidste fælles bopæl på Thurø.

Efterskrift

Kirke- og kulturmedarbejder ved Køge Kirke, Mette Nielsen, fortalte, at en borger havde været inde i Køge Kirke og efterlyste et kirkeskib, som skulle hænge i kirkens midtergang. Det måtte jeg da lige finde ud af, og så voksede fortællingen om kirkeskibene.

Jeg takker arkivar Frederik Stålfors Hansen for Køge Arkiverne, som fandt notitsen om tobaksfabrikant Møllers kirkeskib i Østsjællands Folkeblad fra maj 1879, se side 10. Skibet må være blevet flyttet til sin nuværende plads i søndre sideskib, inden Køge Marineforening bragte både Christianus Quintus og Dannebrog ind i kirken i hhv. 1977 og 1985.

Der er flere ubesvarede spørgsmål om Anders Martin Eriksen og hans kirkeskib. Hvornår kom han til Køge og hvorfor? Hvornår skænkede han kirkeskibet til kirken, og hvornår blev det hængt op i kirken? I folketællingslisten for Thurø Sogn 1901 har Anders og Ellen Eriksen bopæl på Thurø. Anders Martin Eriksens kirkeskib kunne være skænket og ophængt i Køge Kirke efter vielsen med Ellen Hansine Poulsen i Køge Kirke 1898-1899!

Susanne Fabritius de Tengnagel
fhv. sognepræst ved kirken
Brøndbyøster, juni 2022

Kilder

HISTORIEN OM JERNBARKEN 'ELSE' AF FANØ OG MIN OLDEFAR LAURIDS FREDERIKSEN JESSEN fortalt af Lisbet Pals Svendsen, Allerød 2012, kan downloades på hjemmesiden Museet for Søfart: <https://mfs.dk> via videnscenter til slægtsforskere.

Svendborg Byhistoriske Arkiv

Hjemmeside: <https://www.svendborgmuseum.dk/arkiverne>

Navigatøernes Bog

Bogen, som indeholder 3710 Biografier med 2870 Portræt gengivelser, omfatter næsten samtlige aktive og passive danske Navigatører og giver et kort Resumé af deres Uddannelse, ligesom den fortæller lidt om Tiden baade før og efter Undervisningstiden paa Navigations-Skolen.

Kan downloades fra Slægtsforskernes Bibliotek

Hjemmeside: <http://bibliotek.dis-danmark.dk>

Køge Maritime Modelbyggerlaug

Foreningen blev stiftet i 1994 med navnet Køge Maritime Aktivitetscenter, og skiftede navn i 2014 til Køge Maritime Modelbyggerlaug. Foreningens primære formål er at bygge store modelskibe fra 1600- og 1700- tallet, som har relationer til dansk søkrigshistorie eller til Køge som søfartsby.

Hjemmeside: <http://modelbyggerne.dk/>

Køge Marineforening

Hjemmeside: <https://www.koege-marineforening.dk/>

Køge Byhistoriske Arkiv / Køge Arkiverne

Hjemmeside: <https://koegearkiverne.dk>

Rigsarkivet: <https://www.sa.dk/da/>

Cirkulæreskrivelse om skibsmodeller i folkekirkens kirker

<https://www.retsinformation.dk/eli/retsinfo/1991/12020>

Køge Kirke

Hjemmeside: <https://www.koegekirke.dk/>

Susanne Fabritius de Tegnagel

Skriftet *Køge Kirkes kirkeskibe* kan downloades fra hjemmesiden: <https://fabritius-tenagel.dk/>

Forsidefoto af Køge Kirkes søndre sideskib med kirkeskibet Dannebrog. Hvor intet andet er nævnt er alle fotos i skriftet af Susanne Fabritius de Tegnagel.

